

1999 Körfez DepremTnde Görülen Eksiklikler, Yanlılıklar ve Deprem Kayıplarını En Aza İndirecek Çözüm Önerileri

Genel

- > Koordinasyon ve Organizasyon piramitlerinin gereken geniş tabana yayılmasında, surecin, eleman ve donanımlarının temininde yetersizlik,
- > Yardımların dağıtım ve stoklanmasında koordinasyon, organizasyon ve yer sıkıntısı»
- > Arama - Kurtarma - İlkyardım. - Kaldırma ekiplerine olan ihtiyaç ve bunun bir annonce tesis edilmesi zorunlu luğu,
- > Afet anındaki bireysel ve toplumsal davranışlarda eğitim ve bilinç eksikliği,,
- > Tuvalet - Çöp - Genel temizlik ihtiyaçlarının giderilemeyişi,
- > Ulaşımı ve iletişim- hatlarında aksama,
- > Elektrik - Su tesis ve tesisatlarının korunamaması ve anında sağlanamaması yaraşıra, yedeklerinin mevcut olmayışı,
- > Konutlar başta olmak üzere hemen her tor yapıda ortaya çıkan malzeme kalitesi (özellikle beton malzemesinde ve demir donatıda eksiklik ve kalitesizlik) ve kullanımı ile yapısal dizayn (özellikle kesilen kolonlu yüksek katlar) hataları,
- > Hasar tespit envanterine ve haritalamasına geçişte gecikme ve yetersizlik,
- > Kanıtlanmış nitelikleri bulunmayan kişi ve kuruluşların inşaat yapmasının tehlikesi,
- > Olası bir afet durumunda konaklama ve sağlık tesisi kurma amacıyla güvenli alanlarda yer tesisinin gerekliliği,
- > Yoğun yerleşim alanlarında ulaşımı sağlayacak her zaman açık tutulabilir nitelikli ana arterlerin ve kaçış yeri olarak kullanılabilir geniş alanların yokuğu.

Jeoloji Mühendisliği Gereklilerinin Yerine Getirilmemişi

- > Yapılaşma alanı yerlerinin seçiminde, politik tercihlerin teknik tercihler önüne geçmesi,
- > Yerleşimi alanlarındaki makyaj çalışmaları yerine önceliğin yer araştırmalarına ve doğru yer seçimine dayalı imar planlamalarına verilmemesi
- > Anında müdahaleyi sağlayabilecek elemanların ve donanımlarının konuşlandırılacağı en güvenli bölgelerin saptanmaması,
- > Özellikle tehlikeli madde üretimi ve depolanması amacıyla yapılan stratejik tesislerin yer seçimi yanlılığı ve yerleşimi alanlarının bunlara olan aşırı yakınlığı,
- > Afet sonrası yapılaşmaya rezerv güvenli alanların önceden belirlenmemesi,
- > Jeoloji Mühendisliği bulgularının, uyarılarının ve mesleki uygulama gerekliliğinin özellikle bölgesel ve yereli ölçekte gözardı edilmesi.

DEPREM KAYIPLARINI EN AZA İNDİRECEK ÇÖZÜMLER Yeniden Örgütlenme Çalışmaları

- > Doğal afetler ve özellikle "Deprem" olgusu için Kızılay "İlk-yardım", Sivil Savunma örgütü de bundan sonraki ana amacı doğal afetlere yönelik olarak "Arama-Kurtarma-Kaldırma" olacak şekilde yeniden örgütlenerek bütçe^er-eleman-donanım açısından desteklenmeli, yerel idareleri de ciddi bir biçimde kapsayacak şekilde kısaca yeniden yapılanmalıdır;
- > "Ordu" içindeki istihkam birliklerini ve "İzci" örgütlerinin yetişkinlerini» bir doğa! afet anında hemen devreye sokabilecek"AKİK" ekipleri oluşturulmalıdır.

Bilgilendirme-Eğitim Çalışmaları

- > Özellikle yetişkinler hedeflenerek tüm medya organlarında periyodik bilgilendirme, eğitim ve kişisel-toplumsal doğru, davranış psikolojisi ve bilinci verilmelidir.
- > İlk-Orta-Yüksek öğretimde "yaş seviyesi gözetilerek" doğal afetler (bilhassa deprem) ve "ilk-yardım" konularına ilişkin bilgiler, ders-kurs-seminer verilmelidir.

Jeoloji Mühendisliği Gereklilerinin Yerine Getirilmesi Çalışmaları

- > Türkiye, ülkenin jeolojik özelliklerine dayanarak "Yerleşim ve Yatırım Politikalarını, Planlarını ve Uygulama Alanlarını Yeniden Düzenlemek Zorundadır".,
- > "İmar Yasası" başta; olmak üzere ilgili diğer tüm yasa ve yönetmeliklerde düzenlemelere gidilerek önemi bir kez daha acı bir şekilde vurgulanan Jeoloji Mühendisliği mesleğine ve yararlanan büyük bir potansiyel olarak duran yaklaşık 7200 üyeli Jeoloji Mühendisliği meslek örgütüne hakettiği yetki ve sorumluluklar mutlaka ve bir an önce verilmelidir.
- > Büyükşehir Belediyelerinde ve yerel yönetimlerde; yerleşim alanı planlamasına, plan uygulamalarına ve denetimlerine, olası doğal sorunlara ve yapılaşma ya da yaşamı için temini gereken ihtiyaç maddelerine çözüm oluşturmak üzere çekirdeğinde mutlaka Jeoloji-Inşaat-Çevre-Harita Mühendisleri ile Mimarların ve Şehir-Bölge Planlamacıların bulunduğu yeni bir örgütlenmeye gidilmelidir.
- > "Mevcut İmar Planlarının ve Revizyonlarının" uygulanması askıya alınmalıdır. Mevcut yerleşim alanlarının genel planlaması ve plan yapıları ile seçilmiş olan yapılaşma alanları, yapılaş-

çak. bölgesel ve yerel jeolojik çalışmalardan sağlanacak bilgilere dayanarak yeniden düzenlenmeli» mevcut imar planlarında gereken değişiklikler yapılmalı ve ancak bundan sonra uygulamaya geçilmelidir.

> Bölgesel planlamalara esas olacak şekilde gerçekleştirilecek jeolojik çalışmalarda, sadece uygun yerleşim alanlarının yer seçimleri değil, çağdaş bir yerleşim alanı oluşturulması için gereken doğal zenginlik alanlarının ayrımlanması, koruma sınırlarının belirlenmesi ve sadece kendi konusunda kullanılabilmesine yönelik yasal yaptırımların da kesinlikle hedeflenmesi zorunludur.

> Bayındırlık ve İskan Bakanlığının "Yerleşim Amaçlı Gözlemsel-Sondajlı Jeolojik ve Jeoteknik Etüd" genelgesi yeniden düzenlenerek sadece bazı sakıncalı özellikleri bulunan yerel lokasyonlarda değil, bölgesel planlama çalışmalarını sırasında ayrımlanacak olan olası yerleşim alanlarının jeolojik uygunluğunun araştırılması bazında uygulanmalı ve imar planlarına esas oluşturmalıdır. Yerleşime uygunluğu bu şekilde belirlenen alanlardaki imar planlarına gösterilen tüm yapılaşmalar için de plandaki lokasyonlarda "sondajlı mühendislik jeolojisi" çalışmalarının yapılması, yani bir "yer mühendislik projesinin hazırlanması tüm Türkiye genelinde yasa kapsamında zorunlu hale getirilmelidir.,

> Mevcut yerleşimi alanlarındaki tüm yapılarını öncelikle malzeme kalitesi ve mimari dizaynı açısından bir envanteri çıkartılmalı ve haritalanmalıdır. Bu veriler, bölgenin jeolojik bilgiler çerçevesinde ayrımlanmış ve yerleşime uygunluğu belirlenmiş olan yerleşim alanlarına göre yeniden düzenlenecek bölge ve imar planlarının kazanacağı yeni durumlara bağlı olarak değerlendirilmeli ve ancak tüm bu işlerden sonra mevcut yapıların! gerekirse iyileştirmeler yapılarak ya yerlerinde kalması ya da yer seçimleri yanlışsa em kısa zaman içinde güvenlik bakımından

daha uygun yerlere taşınması sağlanmalıdır.

> 1972 basım tarihli önceki deprem haritasında deprem etkinliği daha düşük olarak gösterilen yerleşim alanlarındaki yapılar,, 1996 tarihli son depremi haritasındaki gibi depremi etkinliği çoğunlukla daha yüksek olan bölgelerde yer aldığından ve önceki yapı kurallarına bile genellikle uymadıklarından, bu tür yerlerdeki yapılar ivedilikle belirlenmesi zorunlu mühendislik jeolojisi ve jeoteknik niteliklerin elvermesi halinde, ilgili yasa ve yönetmeliklerde tanımlanmış olan yapı kalitesine ve dizaynına mutlaka uygun duruma getirilmelidir. Bunun için yerleşim! alanı bazında mevcut alt ve üst yapıların nitelik envanterleri bir an önce çıkartılmalıdır.

> Depremi istasyonları sayısı ve kalitesi artırılmalı, veriler tek bir merkezde toplanarak ilgili meslek disiplinlerinden oluşan deneyimli bir bilimsel kurul tarafından değerlendirilmelidir.

> Yerleşime uygun olduğu daha önceden belirlenmiş olan bölgelerde yeniden düzenlenecek imar planlarında yer alan lokasyonlarda herhangi bir yapılaşmaya geçmeden önce gerçekleştirilmesi zorunlu tutulacak bir "mühendislik jeolojisi ve jeoteknik" çalışma Yer-Jeoloji Mühendislik Projesi: Alt Yapı Projesi olmaksızın; diğer bir deyişle, bölgesel ve yerel yer koşulları ile varsa sorunları ve alınması gereken önlemleri belirlenmeden» dolayısıyla temellendirme ortamının sayısal mühendislik parametrelerin SB durumu saptanmadan kesinlikle inşaat izni verilmemelidir. Mutlaka böyle bir "Yer Mühendislik Projesi'ne göre dizayn edilmesi zorunlu olan bir temel sisteminin ve yapı projesinin de inşaat süresi boyunca sürekli denetim altında tutularak, gerek planlanan alandaki yer koşulları» belirleyen Yer-Jeoloji Mühendislik Projesine, gerekse yapısal ve mimari durumu gösteren Yapı-İnşaat Mühendislik Projesi (Üst Yapı Projesi) kapsamında belirtilmiş olan yapı dizay-

nına ve yapıda kullanılacak her türlü malzemenin tanımlanan kalitesine uygun olarak gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Ancak tüm bu kontroller sonunda,, olması gereken biçimde tamamlanmış olan yapılar onaylanmalı ve sadece onaylanmış olan yapılara bir onay belgesi (Yapı Kalite Belgesi) verilerek yalnız bu belgeye sahip yapılar iskana veya kullanıma açılmalıdır,

> "Yapı Kalite Belgesi" bulunmayan yapılar, deprem-heyelan-faşkın gibi doğal afetlere ve yangın-kaza gibi yapay afetlere karşı kesinlikle sigortalanmamalıdır.

> Yer Mühendislik ve Yapı Mühendislik Projelerinin! uygulanmasında ve bunların denetimlerinde; daha önceki bir madde kapsamında önerilen şekilde yeniden örgütlenmiş olan yerel yönetimler dışında TMMOB bünyesindeki mühendislik (Jeoloji ve İnşaat Mühendisleri Odaları) ve mimarlık (Mimarlar Odası) Odaları ile sigorta kuruluşları ana belirleyici unsurlar olarak kesinlikle yer almalıdır.

Mevcut "TUS" olgusu yeniden düzenlenmelidir. Bu konuda iki sistem! önerilebilir. Bunlardan birisi, Yer Mühendislik ve Yapı mühendislik projelerini hazırlayanları! sözkonusu yapı için "Yapı Kalite Belgesi" alınmaya kadar geçecek sürede sorumluluklarının ayrı ayrı sürmesidir. Daha etkin olacağı düşünülen diğer öneri ise yine bir "Yapı Kalite Belgesi" alınmaya kadar geçecek sürede görev sorumluluklarının devam etmesi ön koşuluyla mevcut "TUS"un kişisel ^olmaktan çıkartılıp bir "Jeoloji Mühendisi, İnşaat Mühendisi ve Mimar"dan oluşan üçlü bir teknik ekip haline getirilmesidir..

Doç. Dr. H. Turgut Öztas
İTÜ, Maden Fakültesi